

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

M. Antonij Maioragij|| Orationes|| Et Praefa-||tiones

Majoragio, Marcantonio

Monasterii VWestphal., 1599

VD16 ZV 10313

XV. De Parentum in erudiendis liberis, atque adolescentium in studijs
optimarum artium officio, ad Mediolanensieis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68843](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68843)

studetis, si deniq³ vobis aliqua est bene beateq³ viuendi cura, quae maxima esse debet: haec, ad qua vos adhortati sumus, omni diligentia perficietis.

DE PARENTVM
IN ERVDIENDIS LIBE-
ris, atque Adolescentium in stu-
dijs optimarum artium of-
ficio, ad Medio-
lanenseis,

ORATIO XV.

Credo ego, vos vnà mecum frequenter admira-
ri, Viri Mediolanenses, quid in causa sit, quòd
cum omnes ferè nostri adolescentes, praeter ceteros
ingenio memoriaq³ praecellant, & quodam etiam na-
turali mentis instinctu, afflatuq³ quasi diuino trahan-
tur ad cognitionis & scientiae cupiditatem, magnaquè
sunt in hac ciuitate literarum studijs, vel ad gratiam,
vel ad opes, vel ad dignitatem proposita praemia: tam
pauci tamen ex eis emergere, & bonis in artibus ex-
cellentes euadere soleant. Ac mihi quidem diligenter
hoc animo voluenti atq³ reputanti, cum huiusce mali
viden-

per multa esse causa, tum due precipue videntur, quae
 si quo modo radicitus extirpari atque euelli possent,
 tum verò spem minimè dubiam conciperem, fore, ut
 breui tempore nostri homines multum ceteris homini-
 bus omnium gentium, literarum gloria praestarent. Di-
 cam enim audacter id quod verum est: Nimis indul-
 gentes sunt in liberos suos ciues nostri, & teneriores,
 quam conueniat ac deceat, eos animo complectuntur.
 Quae sanè mihi prima atque maxima videtur esse cau-
 sa, cur plerumq; tardiores atq; segniores ad humani-
 tas ac literarum studia fiant. Ita enim ingenium est o-
 mnium hominum (quod ait Comicus) à labore produ-
 ue ad libidinem: ut nisi puerorum atq; adolescentium
 animi seueritate quadam, & frequentissimis quasi
 stimulis orationis ad honestatem excitentur, iuregi-
 autem & minis, vel etiam grauiori, cum opus fuerit,
 reprehensione à turpitudine retrahantur, facile studio
 honestatis derelictis, in omne dedecus prolabantur. Ne-
 scit enim etas illa rerum vllum modum suis in actionibus
 obseruare, sed quocunq; rapit eam vehementior ap-
 petitus atque cupiditas, eò sine diligenti cogitatione
 facillimè declinat. Altera est eiusdem mali causa, quon-
 niam labores & vigilias, eamq; sine qua nihil, quod
 laude dignum sit, assequi quisquam potest, diligentiam
 adolescentes plerique nostri refugiunt, & ea tantum
 à pueritia percipiunt, quae Praceptorum ope, sine stu-
 dio suo, sine industria, sine labore percipere possunt.
 Nam, per Deos immortales! quid adolescentibus no-
 stris, dum ijs in artibus, quibus etas puerilis informari
 solet, à Praceptoribus detinentur, ingeniosius? quid
 ac-

Ter. Andr.
 Act. 1. Sc. 1.

acutius? quid magis docile? quā enim facile, quacumq;
traduntur, percipere solent? quā fideliter continere?
quā deniq; mirabiles breui tēpore progressiones in per-
cipiendis disciplinis efficiunt? quoniam eo tempore
non sua, sed praeceptorum tantū industria atque
diligentia nituntur. Sed postquam è pueris exces-
serunt, nec amplius adest illis praeceptorum cura, qua
sedulo prius ad studia traherantur; liberius vi-
uendi potestatem nacti, literarum studia quasi
seruile quoddam iugum aspernantur & reijciunt:
tantumque abest, vt eam, quam à primis annis per-
ceperant, eruditionem augere studiosè contendant;
vt etiam, quae antea summa cum praeceptorum assi-
duitate didicerant, obliuioni penitus tradunt. Hu-
ius igitur cessationis atque negligentiae partem sibi
parentes ipsi vendicant, qui filijs suis habenas vsque
ed laxant, vt in eis plerunque fit omnium rerum in-
finita atque intoleranda licentia: partem etiam a-
dolescentes, quos ceca & temeraria dominatrix a-
nimi cupiditas tantū exagitat, vt ante eorum ocu-
los non honor, non gloria, non dignitas, sed ludi,
ioci, conuiuia, voluptates obuersentur. Itaque cum
hanc tantam adolescentium corruptelam plerunque
multarum in Republica causam esse calamitatum
non ignorem, neque publicis tantū, sed etiam pri-
uatis rebus sapissimè maxima videam asferre detri-
menta: statui, si quo modo fieri poterit, hodierna con-
dicione meae rationem atque modum ostendere, quo non
solum vitium hoc emendare, sed etiam facile possint
& parentes liberos suos in dignitatis atq; amplitudi-

nis via continere, & adolescentes ad eam scientiarum & virtutum metam, qua sit etiam ad posteritatis memoriam gloriosa, contento studio cursuque pervenire. Quod dum facio, quaeso vos, ut me attentissime animis summa cum benignitate, sicuti facere institutis, audiatis. Est enim (ut hinc primum exordiar) in ipsis parentibus maximè situm, ut imperantiam caveant, & verecundia meminerint adolescentes, & honestatis cursum teneant, & denique capiant gloriosum & dignitatis. Quod ita facillimè facient, si ab ipsis statim incunabulis acerrimam illis curam impenderint, ut cum nutricis lacte moribus quam optimis imbuantur, ut non in delicato, sed simplici victu, non in ocio, sed labore, non in luxu, sed rerum omnium parsimonia, non in temeritate & audacia, sed modestia & verecundia, non in licentia, sed timore, non in puerilibus nugis, sed in liberalibus disciplinis, primam eam ac teneram aetatem traducant. Atque illud in primis apud animum suum parentes statuunt, Nulla se filiis suis praestantiores posse diuitias relinquere, quam si eos bonis artibus instructos, & bene moratos reliquerint. Tales enim (aiebat Aristippus) nobis opes comparanda sunt, quae si fortè naufragium facere contingat; vna cum domino possint enatare, quae nec eripi, nec surripi possint, nec temporum, nec tempestatum permutatione mutari, quas nobiscum habere, nobiscum semper asserre possimus: ut si fortè peregrinari, solumque vertere contigerit, liceat nobis cum Biante Prienensi dicere: Ego omnia mea mecum porto. Quare multò magis filiorum

mos, quàm corpora curare parentes debent. Sic enim quæso mecum, optimi Ciues, cogitate: Si cui vestrum fortè filius dilaceratis vestibus, deformatâ facie, luto squalorèq; obsitus, macie atque fame confectus occurrat, an non cuiusque vestrum animum admisericordiam ita cōmoueat, vt lachrymis præ nimio mœrore totus destillet? Cur igitur, cum eundem filium ab omni honestate alienū, improbum, flagitiosum, obscœnis tantum voluptatibus deditum videtis, non eodem modo commoueamini? non omni studio, cura, diligentia laboratis, vt in viam redeat? vt turpem illam viuendi consuetudinem relinquat? Cur vos ipsi indulgendo facitis, vt deteriores quotidie fiant? Utinam (ait Quintilianus) liberorum nostrorum mores non ipsi perderemus. Infantiam statim delicijs solvimus. Mollis illa educatio, quam indulgentiam appellamus, nervos omnes & mentis & corporis frangit. Quos enim virtutum fructus adulta iam ætate laturum eum animum sperare possumus, qui à teneris vnguiculis vitia statim imbibit? Quid non ætatis progressu concupiscet, cuius infantiam parentes, argento, auro, purpura, preciosis atque holosericis vestibus exornant? Quam in adolescentia temperantiam prestare poterit is, quem puerum atque aded infantem parentes conquisitisimis epulis, & obsoniorum omni genere saturant? Qua ratione sobrius in reliqua vita fiet ille, quem à pueritia parentes ebriosum efficiunt? Hæc nimirum in causa sunt, vt optima nostrorum adolescentium ingenia tam facile corrumpantur, vt omnis ferè iuuentus nostra voluptati se dedat, laborem

Inst. Orat.
lib. 1. c. 3.

effugiat, nihil cessatione melius existimet. Educantur enim ab infantia molliter & delicatè, stipantur muliebri & delicato ancillarum puerorumq; comitate molles tantum, atq; etiam sapièntiè turpes audire sermones assuescunt: adest in mensa mater, quæ illis ad nutum quacumq; voluerint, obsonia subministrat, quæ merum affatim præbens, cor & vitam suam appellat, quæ cuiusq; generis bellaria dulcissima frequenter ingerat: adsunt qui illis assiduè blandiantur, qui adulentur, qui dominos ac principes appellent, qui iam puellas & amicas illis præparent: ipse verò puer fulget in purpura, tantis affluens delicijs, ut ad omnia quodammodo nauseare videatur, omnes iam quodam supercilio contemnat, & iam vulnera, iam mortes immittetur: cum interim parentes gaudeant. Si quid forte maiore cum licentia dixerit, & verba quauis acriter reprehensione dignissima, cum risu & osculo excipiunt. Et quisquam erit, qui cum hæc intelligat, admiretur, tam paucos esse, qui doctrinarum gloriam capestant. Magna vis est consuetudinis, quæ non facile, cum inherit, extirpari potest, sed quasi in naturam abit. Itaq; fit, ut iuuentus nostra, postquam adoleuerit, ne si voluerit quidem, has infantia delicijs prorsus exuere possit. Et quamuis nonnulli fortasse reperiantur, qui inter hanc tam mollem viuendi rationem, inter tantam parentum negligentiam atq; indulgentiam nonnunquam emergant, & in præstantes viros euadant, quales multos habet hæc nostra ciuitas: non tamen ideo sperandum est, etiam reliquos horum vestigia secuturos. Id enim verissimum est, quod ait Satyricus:

For sit an hęc spernant iuuenes, quib. arte benigna Iuuenal.
Et meliore luto sinxit praeordia Titan. Satyr. 14.

Sed reliquos fugienda patrum vestigia ducunt,
Et monstrata diu veteris trahit orbita culpa.

Quamobrem qui parentes liberos suos ad gloriam, ad opes, ad dignitates aliquando maximas peruenire concupiscunt, hos penitus exuere mores, hanc immutare consuetudinem prorsus oportet: quae tam perniciosa est, ut puerorum ingenijs detrimenti tantum asferre solet, ut etiam si optima nata fuerint, omnino breui tempore deprauentur. Seruandumq; est eiusdem Poetae praeceptum illud optimum:

Nil dictu foedum, visuq; hęc limina tangat, Iuuenal.
Intra quae puer est, procul hinc, procul inde puella Satyr. 14.
Lenonum, & cantus pernoctantis parafiti.

Maxima debetur puero reuerentia.

Cōfestim igitur ita puer educandus, atq; monendus est, Quintil:
ut ne quid cupidè, ne quid improbè, ne quid impotent- Inst. Orat.
ter faciat: habendumq; in animo semper illud Virgil. lib. 1. ca. 4.
Georg. 2.

Adeò à teneris assuescere multum est.

Abeunt (ut ait Ouidius) studia in mores. Ferunt olim puerum quendam, Platonis discipulum, cum domum reuersus parentem suum nimis effusè ridentem videret, vehementer admiratum dixisse: Quid hoc, pater, est, quòd tam immodicè rides? equidem apud Platonem nihil vnquam tale conspicatus sum. Faciles enim ad vtramq; viam puerorum animos natura gignit, ut cum ducè nacti sunt, vel ad honestatē, vel ad turpitudinem non admodū repugnantes sequantur. Itaq; praeceptum hoc parentis officium esse statuo, ut nulla in re filijs
suis

suis nimium indulgeat, vt omnes ab eis deliciis re-
 ueat, vt neminem ex familia, quem obscænis mori-
 bus esse sciat, cum filijs consuetudinem habere patre-
 tur, vt eos cuiusque generis laboribus assuefaciat, vt in
 vitæ frugalitate temperatis escis, modicisque potu-
 nibus educet, vt & ipse doceat quacunque potest, &
 probos atque eruditos eis Præceptores quærat, im-
 teturq; Catonem illum Censorium, virtutum omnium
 pulcherrimum exemplar: qui præceptor ipse filij sui
 se voluit, quamuis Chilonem optimum apud se Gram-
 maticum haberet. Eum enim & literas & leges Ro-
 manas edocuit: eum iaculari, & arma tractare, &
 quitare, calorem & frigus, famem & sitim tolera-
 re, rapidos gurgites, & velocissimos fluuios transiri,
 ita assuefecit, vt nullus ex omni Romana iuuentute
 in artibus eum antecelleret. Præterea Romana
 Historias manu propria maiusculis literis exarasse di-
 citur, vt maiorum suorum exempla, qui fuerant om-
 ni genere virtutum cumulati, semper ante oculos ha-
 bere filius posset. A verborum non tantum obscæni-
 tate atque turpitudine, sed etiam licentia, præsentem
 filio, perinde temperauit, quasi cum Vestalibus virgi-
 nibus loqueretur. Legerat enim, (vt arbitror) Pla-
 tonem, illum grauissimum honestatis præceptorem, in
 omnibus ferè Dialogis suis parentes in primis ad recte
 liberos educandos adhortari. Primam enim & ma-
 ximam Reipubl. curam in iuuentute liberaliter insti-
 tuenda consistere Plato iudicat: qua deinde parenti-
 bus succedens, vniuersam Reipubl. & prudentia, &
 optimis consilijs, & morum integritate nõ solum tuca-

In Lachete

tur atq; conseruet: sed etiam exornet & amplificet. Quod si quando magna opus est in filijs custodiendis diligentia: tunc certè maxima est adhibenda, cum à priuatis præceptoribus profecti, viuere liberiùs incipiunt. Nam antea non ita facile scire possumus, aut ingenium noscere, dum etas, metus, magister, vt ait Terentius, prohibent: at verò cum à pueritiæ disciplina discesserint, tunc maximè cuiusq; natura sese effert: qua quasi custodia vinculis exempta, quocunq; tulit eam impetus, sine cogitatione defertur: quod nisi rector aliquis adsit & moderator, qui auctoritate sua consilioq; reuocet ab ijs cupiditatibus, quibus etas illa maiorem in modum obnoxia est, ad deteriore partem plerunq; sese applicat. Tunc enim, quemadmodum re-
tè ait Persius,

And. A&
1. Scen. 1.

Satyr. 5.

Iter ambiguum est, & vitæ nescius error
Deducit trepidas ramosa in compita mentes.
Tunc quiuis est (vt Horatius verissimè scribit)
Cereus in vitium flecti, monitoribus asper.

In Arte
Poët.

Eo potissimum tempore corporis voluptas, illecebra turpitudinis temerè & effrenatè sensus mouet: qua boni naturam fallaciter imitando adulterat, quam Plato escam malorum appellat: in cuius regno virtus consistere non potest. Ab hac blandissima domina nisi omni cura atque diligentia retrahantur adolescentes, sæpe maiores animi partes à virtute detorquent, & paulatim omnem honestè viuendi rationem deserunt. Quod vtinam non nimis frequenter nostris adolescentibus accidere videremus, quorum eo tempore curam parentes dimittunt, quo maximè

Citat Cic
de Senect.

CURA

Plato in
Lachete.

curare eos oporteret: decimum enim sextumque
primum agentes annum, qua quidem etate propter
sanguinis feruorem, cuiusque generis voluptatibus aspi-
re magnopere solent, sine ullo morum custode, sine pa-
diorum moderatore, vel ad publica Gymnasia, qua
stra tempestate sciant omni flagitiorum genere ca-
runt, vel liberè, quocumque voluerunt, euagari pati-
tur. Itaque, mehercule minimè mirum est, si labores
et vigilias aspernantur, voluptates autem et
um ambabus (quod aiunt) vlnis amplectuntur: cum
ipsa pueritia delicijs affluentes, nullam vnquam
poris incommoditatē sentiant: ineunt euerò adolescen-
tia rerum omnium infinitam licentiam nanciscuntur,
vt suo arbitratu, quicquid libido prescripserit, aggere
possint, vt eorum tantum, quos flagitijs atque impro-
bitati suae fauere senserint, consuetudinem et fami-
liaritatem sequantur. Non hac erat veterum illorum
sapientissimorum hominum Romanorum consuetudo,
qui ita suos adolescentes instituebant, vt etate illa li-
brica, cui inest maxima imbecillitas consilij, maior et
natu non aliter vererentur, quam si communes omni-
um parentes essent, ex quibus deligerent optimos et
probatissimos, quorum consilio atque auctoritate miti-
rètur. Putabant enim ineuntis etatis incertam, seruum
prudètia constituendam atque regendam esse: maxi-
mè autem hanc etatem à libidinibus arcendam, exer-
cendamque in labore, patientia et animi et corporis
arbitrabantur, vt eorum et in bellicis et in ciuilibus
officijs vigeret industria. Quem quidem exercendam
magnis in laboribus iuuentutis morem antiqua Italia
fuisse

Ci. i. Offi.

fuisse Numanus quidam apud Virgilium his verbis ostendit :

Durum à stirpe genus; natos ad flumina primum Acneid. 9.

Deferimus, saeuoq; gelu duramus, & vndis.

Venatu inuigilant pueri, siluasq; fatigant.

Flectere ludus equos, & spicula tendere cornu.

At patiens operum, paruoq; assuet a iuuentus,

Aut rastris terrā domat, aut quatit oppida bello.

Legimus Lycurgum, Lacedaemonium legislatorem, inter alias praclarissimas leges suas instituisse, vt adolescenter perpetuis in laboribus exercerentur, vna tantum veste, siue hyems siue aestas esset, vt erentur, sine vilo pulmento vescerentur, nihil sibi somni causa substernerent, venando, currendo, sudando, ciborum condimenta quaerent, famem, sitim tolerarent: quibus ex rebus fiebat, vt inuicto prorsus animo Spartana iuuentus esse videretur. Persarum in adolescentibus instituendis morem & consuetudinem Xenophon exponit, quos à natu maioribus in omni disciplinarum genere, magnisque in laboribus continenter exerceri tradit, & praeterea tam tenui victu sustentari, vt eos neget ad panem adhibere quicquam praeter nasturcium. Iam verò (vt ad Romanos reuertar) maiores natu superiorum suorum res egregie gestas ad tibiam, carmine comprehensas, recitare solitas accepimus, vt ad eas imitandas iuuentutem alacriorem redderent. Quod si quando iuuenibus relaxare animos, & dare se iucunditati concedebant, in eiusmodi etiam rebus, vt facilius intemperantiam cauerent, maiores natu volebant interesse. Inde oriebatur impe-

Ci. 2. de Fl. nib. & 5. Tuscul.

Cic. I. Offi.

impe-

imperij clarissima lumina, Camilli, Scipiones, Iulii, Catones, Fabij, ceteriq; innumerabiles in
 praestantissimi: qui honoribus, & rerum gestarum
 gloria florentes, maximum patriae suae splendorem
 que adiumentum attulerunt, suum verò nomen in
 bis ternae memoriam sempiternam disseminarunt. Haec
 tam egregia veterum, in custodienda exercendaq; be-
 nis in artibus, inuentione, si nostri ciues exempla sibi pro-
 ponerent, eaq; imitari magno studio, summaque in-
 dustria contenderent, minimè dubitandum esset, quod
 plurimos non tantum ijs, qui diuersis in regionibus
 viuunt, eruditissimis viris praestantiores, sed etiam quae
 cum antiquis scientiae gloria certare facile possent,
 breui tempore latura haec esset ciuitas. Neque enim
 existimandum est, tardiora aut hebetiora esse nostrae
 temporis ingenia, quam antiquorum fuerunt. Quae
 sanè multis in rebus haud difficulter intelligi potest,
 quae longè subtilius aut ingeniosius hoc nostro tempore
 tractantur, quam antiquis temporibus tractata fue-
 rint. Sed si qua nos in re veteres antecelluerunt: non
 mentis acumine, sed industria, non ingenij sagacitate,
 sed incitato studio, non deniq; memoriae tenacitate,
 sed assiduo labore superarunt. Itaq; si nobis idem la-
 bor, idem studium, eadem industria, qua illi vrebantur,
 statim ab ineunte etate adhiberetur: fortasse et in
 Philosophia Platones aliqui aut Varrones: & in Ma-
 thematicis Archimedes aut Caij Sulpitij, & in arte
 Poëtica Homeri aut Virgilij, & in Eloquentia Demo-
 sthenes aut Cicerones, & in Iure civili Solones aut Sca-
 uola, & in arte Medica Hippocrates aut Cornelij Celsus,
 & in

& in Historia Thucydides aut Salustij, & denique in
 Grammaticis Aristarchi aut Palemones, nostris etiam
 temporibus exoriri viderentur. Dixi de parentum of-
 ficio. Nunc de ipsis adolescentibus, quorum maximè
 interest, aliquantò plura dicam. Quamuis enim paren-
 tum cura atq; diligentia ad filiorum eruditionem &
 excellentiam omnium maximè proffit: non tamen ideo
 sola sufficit. Nam nisi ipsorum etiam adolescentium
 studium & amor adiungatur; vanus est omnis paren-
 tum labor, inanis omnis industria. Quot enim ferè quo-
 tidie videmus optimos ciues mire de suis filiis esse soli-
 citos, vt & praeceptores eruditos habeant, & in literis
 assidue exerceantur, & ab alijs omnibus curis atq; ne-
 gocijs auocentur? cum tamen interim isti sub tanta
 parentum diligentia parum admodum proficiant, &
 nunquam ad optatam metam perueniant. Cuius rei
 quid aliud in causa dicemus esse, praeter summam ipso-
 rum adolescentium negligentiam atq; socordiam? qui
 tam remisso atq; vili animo sunt, vt quamuis apertam
 dignitatis ac gloriae viam oculis ipsis penè videant, &
 eis omnia copiosè suppetant, quae ad virtutis culmen
 hominem prouehere facile possunt: tamen ita sese abij-
 ciunt atq; prosternunt, vt nihil inter eos & quadru-
 pedes aliquas interesse videatur. Quare vos ego, sua-
 uissimi, mihiq; charissimi adolescentes, & qui nobiles
 estis, & qui ingenio & virtute nobilitatem consequi
 potestis, non tantum moneo, sed etiam vobis meo quo-
 dammodo iure praecipio, si laudis & dignitatis, & ho-
 noris viam ingredi concupiscitis, vt duo illa semper an-
 te oculos habeatis, quae isti aetati vestrae non tantum

vtilissima, sed etiam maximè necessaria sunt: ut & qui rectè præcipiunt, parere animum inducat, & plurimum etiam sponte vestra laboretis. Neque enim qui relinquit & abiicit obedientiam eosque non audit, quibus est subiectus lege naturæ, quicquam potest vnquam præstare, quod laude dignum esse videatur. Qui verò laborem atque animi contentionem respicit, is planè (quod ait Musonius Philosophus) seipsum bonis rebus omnibus indignum ostendit. Verissimè namque dictum ab Epicharmo Siculo; Laboribus omnia bona Deos immortales hominibus vendere. Iustus enim & honestus labor (quemadmodum ait Cicero) præcipue honoribus, splendore decoratur. Primum igitur adolescentis officium est, ut eis omnibus (si fieri potest) quos consilio & prudentia plurimum valere intelligit, obtemperet. Est enim magna quedam virtus, & præcipuum in adolescente bonum obedientia: cuius vtilitas atque utilitas tam longè lateq; diffunditur, ut nullum non modò vitæ grauius genus, sed ne minime quidem actiones, eius officij vacare debeant. Hac vna virtus est, quæ non solum humana omnia, sed etiam diuina regit, gubernat, administrat. Nam quæ ratione cæli perpetua conuersio cuncta moueret, & quæcunq; in terris viuunt, progigneret; quo pacto signorum ortus & obitus desinitum quendam ordinem continenter seruarent, ut annuæ commutationes semper eodem modo fierent, atq; ad vtilitates rerum omnium accommodarentur, nisi motori suo primo semper obedirent? Quid, in ciuitate, quæ rectè soleat administrari, an non ciues omnes ita affectos esse oportet, ut præ-
 dentis

Lib. 1. de
 Orat.

dentiores & sapientiores semper audiant, vt magi-
 stratibus omnibus in rebus pareant, vt sese legibus sub-
 mittant? Quae domus necessarijs rebus instructa atque
 apparatus reperiri potest, in qua non omnes & patri-
 familias, & ijs, quibus est familiae cura demandata di-
 ligentissime pareant? Quid in nauibus, an aliter opti-
 me cursum suum conficere possunt, nisi perito guberna-
 tori nautae omnes obediant? Iam vero tota ferè milita-
 ris disciplina constat obedientia. Quis enim, quantum-
 uis sapiens & callidus imperator, exercitum commo-
 de regere, munia belli obire potest, cui non milites ad-
 nutum praesto adsint? Itaque non sine causa veteres illi
 Romani virtutem hanc tantopere seruandam esse cen-
 suerunt; vt ne Remp. quidem egregie gerere, violata
 obedientia, voluerint: inobedientes autem tanta dig-
 nos esse poena putauerint, vt ne parentes quidem pro-
 prijs filijs, mandata transgredientibus, etiamsi rectif-
 sime se gessissent, vlllo modo parcerent. Quis enim non
 a diuit, à Manlio Torquato proprium filium securi
 percussum fuisse; non alia de causa, nisi quia aduer-
 sus edictum suum, qui consul erat eo tempore, cum
 Geminio Metio Thusculano, se ad singulare certa-
 men prouocante, congregari non dubitasset, quam-
 uis insignem interfecto Geminio victoriam repor-
 tasset? Quis nescit, Fabium Rutilianum Magistrum
 equitum, vix totius Senatus & vniuersi populi Ro-
 mani precibus, L. Papyrii Cursoris eripi seueritati po-
 tuisse, quoniam ei denunciauerat, ne, se absente,
 cum hoste manum consereret, quamuis ingentem Sam-
 nitum exercitum prostrigasset? Quamò igitur seue-
 riores

Liu. lib. 2.
 decad. 1.

riores in eos fuissent, qui non obediendo peccassent, cum tam atrociter eos, qui bene rem gessissent, puniendos esse censerent? Quid autem in priuata vita, quantum non tantum à filiis, sed etiam ab omnibus communiter adolescentibus obedientiam exigebant? quam in ea natura pradii ferè omnes essent eo tempore iuuenes, ut natum moribus libentissimè parerent; ut eos nihil aliter atq; parentes obseruarent, & virtutes eorum imitari studiosè conarentur. Qua de causa fiebat, ut frequentissimè filij non tantum parentum gloriam rebus suis praeclare gestis adaequarent: sed etiam longe superarent: quod certè nunquam villo modo facere potuissent, nisi praeceptis eorum, qui recta atque honesta proponebant, obtemperare studuissent. Est enim etiam ista iuuenilis maximè consiliorum inops, ut non facile, quid rectum prauumve sit, per se diiudicare possit. Itaq; bene moratus atq; ingenuus adolescens optimis semper consilijs aures patet faciet: ut, quoniam nondum in primo bonitatis gradu consistere potest, in quo statuerunt illi, qui per se, quae recta sunt, intelligunt & faciunt, ad in secundo saltem esse possit, ne prorsus inutilis efficiatur. Sic enim Hesiodus:

Lib. 1.

Egywv.

Felix qui potuit per se cognoscere, vita

Quaeq; sequenda foret, quaeq; effugienda vicissim.

Fortunatus & ille, audit qui recta monentem.

Qui verò per sese ignarus, honesta docentem

Negligit; ille sibi prorsus & inutilis orbi est.

Nihil igitur eorum omnino, quae rectè praeipiuntur, à quouis homine contemnere debet adolescens: sed in primis ut fidelissimis atq; amantissimis parentum praecepto

ceptorumq; consilijs pareat oportet. Neq; enim minus ab eo, qui plurimum in literis proficere studet, preceptores, quam parentes amandi sunt: quoniã hi nobis tantum vitam tribuunt, illi verò dignitatem & gloriam, quam plurimi cum vita commutarunt: hi corporis curam suscipiunt; illi autem animorum, quos multò corpore prestantiores esse quis ignorat? ut non sine causa Magnus ille Alexander multò se magis Aristoteli preceptori, quam patri Philippo debere predicaret: nam Philippus (aiebat) pater ut essem, tantum effecit, Aristoteles autem, ut bene essem. Quin apud veteres Romanos, illa erat adolescentium consuetudo, quam commendat etiam Quintilianus, ut non mirius, quam studia preceptores amarent, & parentes esse, nõ quidem corporum, sed mentium crederent. Ita q; nõ immeritò maiores suos summè cõmendat ille Satyricus, & magnam eis felicitatem his quidem verbis precatur:

Dij maiorũ ymbri tenuem, & sine pòdere terram?

Spirant esq; crocos, & in vrna perpetuum ver,

Qui Preceptorem sancti voluere parentis

Esse loco. Sit igitur hoc primùm bonæ spei iuuenis officium, ut sese meliori semper iudicio submittat: ut nihil suo consilio temere & arroganter gerat: ut obedientiam tanquam pulcherrimam morum reginam, sine qua nihil egregium prestare possit, amplectatur, ut deniq; parentes & preceptores æque sibi colendos & amandos esse censeat. Proximum est, ut quemuis omnino statuatur equo animo laborem sustinere. Quod quidem facillè prestabit ille, qui literarum studia plurimum amare incipit, qui virtutis studio ducitur, qui

r 3 digni

Inst. Orat.
lib. 2. c. 19.

Iuuen.
Satyr. 14.

dignitatis & gloria splendore trahitur, qui denique nihil sibi, prater honestatem, in vita magnopere expectandum esse existimat: hunc nulla difficultas ab instituto cursu reuocabit, non libido ad voluptatem, non otium ad animi remissionem, non denique somnus ad

Epist. 4. Famil. libr. 3. epist. 9.

Lib. 1.

Virgil. Eclog. 10.

quietem. Nihil est enim (ait Cicero) quod studio & amore effici non possit. Hic primus est ad omnem dignitatem atque amplitudinem gradus, si quis amore virtutis incendatur, quod in libris de Oratore Crassus apertissime declarat. Cum enim ab eo Cotta quaesisset, quid sibi ad summam eloquentiam comparandam assumendum putaret, tunc Crassus arridens, Quidenses (inquit) Cotta, nisi studium & ardorem quandam amoris? sine quo cum in vita nihil quicquam egregium, tum certe hoc, quod tu expetis, nemo unquam assequitur. Quid ad Brutum scribens idem Cicero, cum perfectum Oratorem formandum suscepisset: Magnum (inquit) opus omnino & arduum, Brute, conamur, sed nihil difficile amanti puto. Illud igitur Poetarum princeps in pastoritio suo carmine verè scriptum reliquit: Omnia vincit amor. Atque ideo non sine magna ratione prudens finxit antiquitas, non tantum homines, sed etiam Deos amoris subiectos esse: quoniam nihil tam altè positum est à natura, nihil tam arduum atque eminent, quo studium & amor eniti non possit. Odit enim amor res turpes, viles & abiectas, amatque tantum pulchras, ornatas, magnificas. Hunc igitur verè diuinum amorem studiosi Iuuenes colite, hunc quante, hunc amplectimini, hunc semel apprehensum, nunquam postea dimittite: hic enim solus vos in aedibus

bus cautos & prudentes, in differendo subtiles & acutos, in dicendo graues & ornatos, in arduis negocijs fortes atq; magnanimos efficiet: Amore duce nihil erit, neq; in humanis neq; in diuinis rebus, quod non facile scientia comprehendatis. Amor enim triplicem illum animi foetum inuenit: quorum vnus in cognitione rerum, & in explicatione natura positus est: alter in vita atque in moribus conformandis: tertius in differendo, & quid verum, quid falsum sit iudicando. Amor inuenit

errantem Lunam, Solisq; labores, Cignes. *Aeneid. 8. in fine.*

Vnde hominum genus, & pecudes, vnde imber & Amor totius mundi motus conuersionesq; perspicit, sideraq; videt innumerabilia, caelo inherencia, cum eius ipsius motu congruere, certis infixis sedibus, septem alia suos quaq; tenere cursus, multum inter se altitudine aut humilitate distantia, quorum vagi motus rata tamen & certa sui cursus spacia definiant. Amor initiorum, & tanquam seminum indaginem mouet, vnde sint omnia orta, generata, concreta, quaq; cuiusq; generis vel inanimi vel animantis, vel muti, vel loquentis origo, qua vita, quis interitus, quaq; ex alio in aliud vicissitudo atq; mutatio, vnde terra, & quibus librata ponderibus, quibus cauernis maria sustineat, in qua omnia delata grauitate medium mundi locum semper expetant. Amor rerum causas alias ex alijs aptas, & necessitate nexas videt, quibus ab aeterno tempore fluentibus in aeternum, ratio tamen mensq; moderatur. Felicem eum certe animum, qui amore ductus in his habitat, pernoctatq; cogitationibus: felicem etiam, quem idem

† † amor

amor à rebus occultis, & ab ipsa natura inuoluit, ad
 vitam communem adducit, ut Virtutem solam ample-
 ctatur, cui (quod ait Plato) quicquid auri vel supra
 terram est, vel sub terra visceribus occultatur, nequa-
 quam satis dignè conferri potest, quam Orpheus He-
 roum matrem appellauit, de qua Solon exclamat: Al-
 nos non commutabimus virtute diuitias, quam seipsa
 contentam ad bene beateq; viuendum Stoici contem-
 dunt, qua semper libera, semper inuicta, semper am-
 bilis, semper clara aeternaq; habetur, cuius deniq; for-
 ma & tanquam species, licet oculis non cernatur, ad-
 mirabilem tamen amorem excitat sapientia, qui sola
 mentem atq; animum mirandum in modum accendit
 ad id inuestigandum, quod natura spectet extremum
 in bonis, quod in malis vltimum, quo referenda sint of-
 ficia, quae degenda et at is ratio deligenda. Docet idem
 amor, res singulas definire, genera dispertire, perfecta
 concludere, vera & falsa diiudicare, praeter ea congru-
 enter & cum ratione loqui, veterum monumenta atq;
 omnem antiquitatem euoluere, Musarum domos in-
 gredi, Poeticamq; suauitatem degustare, aptè, distin-
 ctè atq; ornatè dicere. Quid, quod etiam ad tuendam
 Remp. idem amor transu? quo nihil in magno viro, ca-
 susq; omnes humanos despiciente, potest esse praestan-
 tius, qui non propriam, sed communem ciuium vilita-
 tem spectet, religionem obseruet, pietatem colat, im-
 citiarum fructus persequatur: quibus ex rebus, tam in-
 genua delectatio, tam digna sapiente homine iucunda-
 tas percipi solet, ut nulla penè vita possit esse beator. O
 verè sanctum atque admirabilem hunc amorem! O

mira huius amoris opera! O summam diuinae mentis
 prouidentiam, quae nobis hunc tam excellentium rerum
 amorem immisit, quo duce nihil est, quod assequi non
 possimus! Haec inuestigate, per Deos immortales, qua-
 rite, percipite, vos qui dignitatem, qui laudem, qui
 gloriam queritis: haec ampla sunt, haec diuina, haec im-
 mortalia, haec fama celebrantur, monumentis annali-
 um mandantur, posteritati propagantur. Cur adhuc
 cessatis? cur tam tardi estis? quid est quod vos à tanta
 laude reuocet? à tam precioso thesauro distrahatur? à
 tanta felicitate remoretur? Vos, vos appello pra-
 stantes ingenio adolescentes, qui magnam de vobis
 spem atque expectationem concitastis: quid est, quod
 institutum iter tam pauci perficitis? cur in medio cur-
 su deficitis? cur tam frequentes diuersam ab his disci-
 plinis viam capitis? An vos fortasse deterret difficul-
 tas? labor debilitat? Equidem, adolescentes, hanc
 ego viam si aut asperam atque arduam, aut plenam ef-
 se difficultatum & laborum negem, mentiar: praeser-
 tim cum id non modò iam pridem intellexerim, sed et-
 iam quotidie sentiam. Magno enim animi robore (mi-
 hi credite) opus est, magna indole virtutis & continen-
 tia, respuenda sunt omnes voluptates, omittenda sunt
 studia dilectationis, ludi, ioci, conuiuia, cinnis vitæ cur-
 sus in labore, atque in animi contentione conficiendus
 est. Verùm ille, quicumque fuerit, Poëta rectissime di-
 xit: Si te id, quod multi inuideant, multi quoque expetant, 19.
 inscitia sit, postulare: si tu laborem summa cum cura
 efferas nullum. Nam ratio illa sempiterna, quem De-
 um vocamus, qui procurat caelestia maxime, deinde in
 terris,

Infrà Orat.

19.

terris, quæ ad vsum hominum pertinent, vt excelsos animos ab abiectis, industrios ab ignavis, excitatos a remissis discerneret, huic naturali, quo trahuntur omnes, cognitionis amori comitem voluit laborem adiungere: ne, si forte facilis & plana virtutis esset atq; doctrinarum via, tardissimus eam & ignavissimus quisq; posset ingredi, atq; ita nulla forent industria studio, labori, diligentia separatim proposita premia. Nunc autem cum nemo dulcissimos virtutis fructus (vt appellat Isocrates) percipere possit, nisi prius amaras eius radices gustauerit, facile generosus atq; excellens adolescentis animus, quem (vt ait Seneca) labor ipse nutrit, qui noctes & dies gloria stimulis concitatur, quæ nulla difficultas deterrere, nulla vis labefactare potest, emicat ipse per sese, splendetq; præter ceteros, velut inter ignes Luna minores, quemadmodum ait Horatius: cum interim tenebrosus ille alter, ignavia proiecitur, lutulentis in vitijs, tanquam sus in volu abro cœmitateat, nihil aliud quàm truncus quidam, ac putrida caro, saturandis vermibus reseruata, qui nunquam se erigat, nunquam resipiscat, nihil homine dignum cogitet: sed stupore quodam inertia pressus, quouis modico labore frangatur. Hoc est, quod egregius Poëta suaui cantu clamat Hesiodus:

Lib. I.

Εργων.

Angustum collem, æneuis quò semita ducit,

Ipsa colit Virtus, magno stipata labore.

Sic voluere Dei: sed summo in vertice montis

Planicies ignota iacet, tutiq; receptus,

Semper ubi fessa poterunt requiescere mentes.

Odyss. 10.

Quòd Homerus herba sua Moly, quæ contra Circes

neq;

nescia tantum valuit, ut Vlyssis socios ex belluis iterum in pristinam hominum formam reduxerit, candidum quidem florem, sed nigram radicem attribuit. Quod Maro noster aureum illum ramum, sine quo nemo potest eorum, qui ad inferos descenderint, reuocare gradum, superasque euadere ad auras, ait latere arbore opaca, & ab omni luce tegi, & ab umbris claudii in obscuris conuallibus. Quod diuinus Plato sapienter repetit, Difficilia quae pulchra, quod Euripides, Sine labore felicem fieri posse neminem, affirmat. Nam Heraclides Lycius (ut in vita Sophistarum ait Philostratus) vnum de laboris laudibus librum edidit, sine quo dicebat nihil in rebus humanis frugiferum, nihil ut le. n. hil laudabile geri posse: adeoque probari, ut vanus etiam labor, modo non viciosus, ocio ac delicijs sit anteferendus. Lassus Hermioneus interrogatus, A quo sapientiam didicisset, A labore (inquit) atque experientia. Sensit vir prudentissimus, non quouis modico labore sapientiam posse comparari, sed eo qui tam assiduus & diuturnus sit, ut vsu frequentium rerum propè omnium peritiam nobis afferret. Hic est ille labor, quem Euripides gloria parentem esse dicit de quo Sophocles intelligebat, cum ait: Laborare eum opus est, qui fortunam habere prosperam cupit. Quod idem his fere verbis Theodectes approbat: Qui laudem & gloriam consequi studet, eum magnos subire labores oportet. Vita enim ociosa praesenti quidem finitur voluptate, sed dolores postea solet afferre maximos. A. Gellius Catonis haec verba recitat,

Aen. 6.

In Suppli.
Act. 2. & in
Cressus.

In Licyma-
nio.

In Vatib.

Noct. Att.
lib. 16. c. 3.

gitate

gitate cum animis vestris, si quid vos per laborem rectè feceritis, labor ille à vobis citò recedet, bene factum à vobis, dum viuetis, non abscedet: sed si qua per voluptatem nequiter feceritis, voluptas citò abibit, nequiter factum illud apud vos semper manebit. Alexander ille Magnus frequentissimè dicere solebat: Laboribus innutriti, Principe rem proorsus esse dignissimam. Cle-

Odyss. 4. anthes cum ab adolescente quodam Lacone probum
 Λίματ' labore audiuisset, statim Homeri carmen illud sub-
 ἔϊς ἀγα- iecit:

θεῖο φίλον Maecte puer virtute, & nate ex sanguine clar.
 τῆξ Sed quid pluribus exemplis aut testimonijs opus est
 cum pleni sint omnes scriptorum libri, omnes sapien-
 tum voces, qua clarissimè testentur, rem tam necessa-
 rià esse laborem, vt sine eo nihil omnino laudabile pos-
 sit acquiri: quo fit vt vulgare prouerbiū illud nō fru-
 stra iactari videatur: Qui vitat molam (aiunt) vitat
 farinā. Quamobrem duæ res potissimū in eo adoles-
 cente esse debent, qui virtute sua sit aliquādo se suam-
 que familiam plurimū illustraturus, hoc est, Amor
 & Labor: quas quidem ambas non sine magna ratio-
 ne maiores nostri vno Diligentiae nomine comprehendendi
 voluerunt: quoniam in eis tantū rebus excellere pos-
 sumus, quarum studium amamus atq; vnicè diligimus.
 Est enim ea diligentia, quæ ingenium ipsum ex tardita-
 tate incitat: quæ cum omnibus in rebus, tum in litera-
 rum studijs plurimū valet: hæc præcipuè colenda est

de Orat. nobis, inquit Antonius apud Ciceronem, hæc semper
 adhibenda: hæc nihil est quod non assequatur. Nam
 quaecunq; sunt in cura, attentione, animi cogitatione,

vigilantia, assiduitate, labore, vno verbo Diligentia complectimur, qua vna virtute omnes virtutes reliqua continentur. Sed qua ratione tandem hanc diligentia virtutem amplectetur adolescens? Certè si spem animo firmam conceperit, fore vt aliquando laborum suorum premia consequatur. Omnes enim (vt ait Democritus) labores tunc iucundiores esse solent, cum illa se adepturos homines sperant, propter quæ laborauerint. Nam dissidentia plerumq; (quod ait Imperator Iustinianus) à discendo iuuenum animos auerit: sed ea nunquam ferè constantem & excelsum animū attingit, qui non aliter atq; palma solet, contra impositum onus semper assurgit, & nō modò laborum atq; vigiliarum difficultate, sed ne morte quidem ipsa terretur, quem

Si fractus (vt ait Horatius) illabatur orbis,

Impavidum ferient ruina.

Instit. Tit.
1. lib. 1.

Li. 3. Od. 3.

Sed quoniam inter mortales pauci admodum tam erecto tamq; firmo sunt animo, vt penitus contemnere ac pro nihilo habere labores possint: multiq; suis viribus tantopere dissidunt, vt nunquam, etiamsi plurimum laborauerint, ad summam eruditionem se peruenturos sperent, vel quia paruo se esse ingenio, neque admodum tenaci memoria putant, vel quia tam varias & difficiles percipere disciplinas, tamq; multa cognoscere, non humanum sed diuinum esse potius existimant, atque ita quos prestare doctrina vident, potius admirandos, quàm imitandos arbitrantur: his etiam, si fieri potest, oratione mea conabor aliquam afferre medicinam. Ac primum quoniam nulla tanta est humilitas,

militas,

militas, quæ dulcedine gloria non tangatur, volo sibi proponat adolescens, quam pulcrum sit alijs excellere, quam turpe labi, currare, decipi: volo credat atq; persuasum habeat, falsam omnino querelam eorum esse,

Inft. Orat.
lib. 1. c. 1.

(quemadmodum testatur etiam Fabius) qui paucis hominibus vim percipiendi, quæ tradantur, esse cessam dicunt, plerofq; verò laborem & temporatam ditatem ingenij perdere. Nam sicuti aues ad volatum, equi ad cursum, ad scuitiam fera gignuntur: ita nobis propria est (inquit) mentis agitataio, atque solertia: unde origo animi cœlestis creditur. Hac de causa fit, ut animus hominis (quod ait Seneca) quicquid sibi impetrauit, obtineat. Itaque non est, quod quisquam desperatione debilitatus, à literarum studijs animam

In Oratore
ad Brut. in
princ.

auertat: sed Par est, omnes (ut ait Cicero) omnia experiri, qui res magnas, & magno opere expectandas concupiuerunt. Quod si quem aut natura sua, aut illa præstantis ingenij vis fortè deficiet, teneat tamen eum cursum, quem poterit: prima enim sequentem, honestum est in secundis tertijsque consistere. Neque ita multò post ait idem Cicero: Non est, cur eorum, quæ se studio eloquentiæ dederunt, spes infringatur, aut languescat industria. Nam neque illud ipsum, quod est optimum, desperandum est: & in præsentibus rebus magna sunt ea, quæ sunt optimis præsentibus. Sed certè nunquam attinget eum desperatio, qui frequentissimè cogitabit, quid possit qualibet virtutum attritos videat, qui non ignoret, id esse verum, quod Tibullus ait:

Plin. li. 11.
cap. 30.

Longa dies molli saxa peredit aqua,
 qui sapientum in hanc sententiam dicta sapius animo
 reuoluat. Nam Democritus frequentissimis solebat
 usurpare sermonibus, Diligentia atque exercitatione
 longè plures, quàm natura praestantes fieri. Et Epi-
 charmus idem ferè predicabat, Multò plura bona
 mortalibus à diligentia, quàm à natura donari. Sed
 diligentia vim atque potestatem clariùs expressit Anti-
 phanes, cum dixit: Nihil esse, quod breui tempore non
 sibi diligentia subiiciat, & in seruitutem redigat. Me-
 nander etiam ait: Nihil tam difficile est, quin inuesti-
 gari querendo possit. Et Philemon, Omnia possumus,
 inquit, inuenire, si laborem eum, qui rebus quasitis ad-
 est, subire voluerimus. Quid? an non etiam Maro tri-
 ster quasi voce magna clamat?

Lib. i.
 Eleg. 4.

Terent. He-
 aut. Act. 4.
 Scen. 2.

Labor omnia vincit

Georgic. 8.

Improbis, & duris vrgens in rebus egestas.

Quàm igitur angusti, quàmque pusilli animi iudican-
 dum est, desperatione frangi atque debilitari, cum tan-
 ta sit industria, tanta laboris vis, ut nihil tam arduum,
 nihil tam difficile sit, quod assequi non possit! Hac pro-
 fectò spes perueniendi, quò velis, maximè animum ex-
 citare, atque alacriorem ad subeundos labores efficere
 solet, cum praesertim, quae labores sequi solent, praemia
 tibi proposueris, diuitias, honores, dignitates, gloriam,
 nominis celebritatem, quam non sine causa veteres
 Musarum nutricem esse dixerunt, quoniam ea maxi-
 me omnium generosum animum accendit. Hoc est,
 quod Valerius Flaccus ait:

Tu sola animos mentemque peruris Gloria-

Sed

Cic. Tul. 4

Sed multò etiam magis inflammatur alterius emul-
 tione, quem in magno esse honore viderit. Itaque ut
 grauiſſimus, & Princeps Græcia Themistocles, cum in
 æterno tempore per ciuitatem vagaretur, interro-
 gatus cur id faceret, Miltiadis (inquit) trophæa neque
 quam me dormire patiuntur. Quin etiam Iulius Ce-
 sar cum Gades peruenisset, animaduersa apud Hæce-
 lis templum Magni Alexandri statua, vehementer in-
 genuit, quòd etate illa nihil memorabile gessisset, qua-
 iam Alexander orbem terrarum penè subegerat. Quis
 Demosthenem, a sotum primò puerum, & delictis ab-
 fluentem, an non Cleostrati Rhetoris gloria sola com-
 mouit, ut sese eloquentiæ studio traderet, in qua de-
 de facultate primas obtinuit? Tantam enim hæc gloria
 cupiditas in animo sedulitatem, tam incitatum studi-
 um, tantam curam ingenerat, ut quibus labor quodam
 modo suauis ac dulcis esse videatur, atque etiam saepe, licet
 cet grauis sit, non sentitur: vnde verè Ouidius:

Fastor. 4.

Et non sentitur sedulitate labor.

Plurimum etiam laboranti iuueni proderit ea cogita-
 tio, si reputet animo suo, laborem quotidie fieri leui-
 rem, foreque, ut in maximam breui tempore volupta-
 tem conuertatur. Ideo Pythagoras nos hortatur, ut
 optimam viuendi rationem à pueritia statim comple-
 ctamur: quoniam et si difficilis initio videtur, eam tem-
 men postea iucundam consuetudo reddere solet. Quis
 etiam immortales Deos liberantibus adesse, atque
 subleuare, persuasum est. Atque idcirco dixit Euripides
 Deus libenter, qui laborant, adiuuat. Quid, quòd ex-
 miam quandam post se iucunditatem relinquere labor-

In Andro-
meda.

res solent? ut etiam proverbio dicatur: Iucundi acti labores: & Suavis est laborum prae teritorum memoria, Quod sanè eleganter his: verbis affirmat Seneca:

Quod fuit durum pati, meminisse dulce est. In Hercule

Itaq; Philemon, cum laborum suorum fructus vberes fur. Act. 3.

suavesq; perciperet, frequenter exclamabat: O iucundos adolescentia mea labores! Nam nisi eo tempore laborassem, nunc certè tantas animo leticias percipere non possem. Aeneas autem ille Virgilianus maiorem excogitare consolationem non potuisse videtur, quàm cum sociorum animos ad spem futuri temporis his verbis excitat:

reiuocate animos, mœstumq; timorem, Aen. 1.

Mittite: forsan & hac olim meminisse iuuabit.

Quid si frequenter animo voluas, & diligenter cogites: Opifices parui lucri causa vigilare, laborare, nulla diei neque noctis partem quieti tradere, mercatores maria pertransire, labores immensos tolerare, maxima subire pericula, assidue de vita periclitari, agricolas nunquam cessare, magnos aestus, immensa frigora, famem, sitim continenter perpeti, milites plenam armorum vitam agere, assidue sub pellibus esse, algerè, astuare, ad mortem ante oculos positam parua mercede conducì: tibi verò bonarum artium studioso & vitam longè quietiorem, & multò ampliora prœmia esse proposita: quantam tibi laborum alleuationem poterit hæc asserre cogitatio? Quid, cum circulatores & prestigiatores circumforaneos videas, longa exercitatione res tam arduas & admirabiles, quæ tamen nullius omnino sint utilitatis, efficere, ut alij per extensos

Z fines

funes cursitent, alij per gladiatorum aciem ambulant non extimescant; alij distantia tecta saltu transfiliant alij deniq; multa incredibilia faciant, vt reliquis voluptatem sibi victū acquirant: nonne tibi tandem turpissimum esse putabis, non ijs in studijs assidue vigilare atque insudare, quae res omnes & actiones humanas praestantia superent? Quid si apum in cōficiendo mella, quo vescantur, industriam consideres: quid si formicas, non tantum interdum, sed etiam noctu laborantes, aspicias: Et tam assiduas in opere esse, vt itinere suo siccitas etiam atterant: nonne statim tibi veniat in mentem, multo magis homini, cum vt res sibi necessaria paret, tum vt ceteros antecellat, in optimis artibus esse laborandum? Optimum, aiunt, obsonium est labor senectuti. Quare pulchra quadam translatione inuenes ad laborum hortatur Hesiodus, cum ait:

Plin. Nat.
Hist. li. II.
cap. 30.

Lib. 2.
Egyrov.

Aestas non semper fuerit, componite nidos.
Sed longe lepidius ille fabulator è Phrygia declarauit, eū in senectute frustra ceterorū opem implorare, qui non in iuuentute laborauit. Quadam (inquit) hyemecicadae, propè inedia confectae, precario cibum petentes, ad formicas accesserunt: eas autem interrogauerunt formicae, Cur non aestiuo tempore sibi victum ad annum proximum preparassent? Hic illae; Non licuit (inquiunt) nobis: quoniam Musica per astatem operam damus, & suauiter canimus. Tunc formicae: Ergo si quo tempore laborandum est, ocio indulgetis, & canitis; nunc aliud vobis nihil superest, nisi vt saltetis: nos enim nobis tantum, non etiam vobis, laboramus. Haec omnia diligens ille, quem quarimus, adolescens, ante

mo reputabit; & viam, qua ad opes & gloriam proxima est, arripiet, quemuis subeundum sibi esse laborem statuet, attentissimè literarum professores audiet, omne scriptorum genus excutiet: neque vnquam quantum didicerit, sed quantum adhuc ignoret, considerabit. Frequenter etiam id in memoriam reuocabit, quod verè Plato tradit in Theateto: Corporum (inquit) habitus quiete atque ocio corrumpitur, exercitatione vero atque motu magna ex parte conseruatur: eodem modo animi habitus disciplina atq; meditatione, qui motus quidam in scientijs sunt, seruatur, euaditq; melior, ocio verò, quod ab omni meditatione disciplinaq; vocatio est, neque discit quicquam, & si qua didicerit, obliuiscitur. Statuet etiam, nihil omnino sibi esse negligendum, quod ad eruditionem augendam aliquo modo pertineat, etiamsi minimum esse videatur. Rectè enim Hesiodus:

Si paulam paulò addideris, pergasq; frequenter

Hoc facere, exurget magnus tibi forsàn aceruus.

Nunquam omnino sibi remittendum esse diligentiam putabit. Vt enim remiges quantò sapius remos inhibuerint, tantò tardius ad portum perueniunt: ita iuuenes quantò studia sapius intermittunt, tantò minus proficiunt. Sed in primis cauebit idem diligens iuuenis, ne ad expertas olim voluptates aliquo modo retrahatur, seruetq; Magorum preceptum illud, qui discipulis suis imperabant: Ne omnino respicerent: & Pythagora, qui quodā in symbolo suo per eandem viā reuertè prohibet. Ita enim in omni sensu implicata insidet imitatrix boni voluptas, malorū autem mater omnium.

Lib. 1.

Εγγορ.

vt cum quis eam respicit, non facile deinde possit ab ea diuelli, sed eius desiderio quodammodo contabescat, & omnes honestas actiones derelinquat. Quod elegantissima sanè fictione Poëta nobis declarant, cum a-
 uunt, à Proserpina datam Orpheo legem hanc fuisse, vt si vellet Eurydicem suam secum ad superos reducere, non eam prius aspiceret, quam in patriam reuersus es-
 set, tunc enim futurum, vt eius complexibus, quatenus vellet, frui posset: at ille cum nōdum iter inceptum per-
 fecisset,

Virg. 4.
 Georg.

Restitit, Eurydicemq³ suam iam luce sub ipsa
 Immemor heu, victusq³ animi, respexit libi omnia
 Effusus labor, atq³ immitis rupta tyranni
 Fœdera. Quod ne nobis etiam accidat, optimi
 Iuuenes, magnopere cauendum est: ne, dum fugacem
 Eurydicem respicere & persequi studemus, gloriosam
 illam & immortalē, quam ex laboribus & præclaris
 gestis rebus emanare scimus, voluptatem amittamus.
 Moueant igitur nos immensa virtutum atq³ discipli-
 narum premia, moueant maiorum exempla, qui tanto
 scientiæ ardore flagrabant, vt nunquam studia literarum
 intermitterent: quin tempus omne perire existi-
 mabant, quod literarum studio non impenderent. Cui
 non sunt audita Demosthenis vigilia, qui vehementer
 se dolere dicebat, si quādo opificum aut elucana victu
 esset industria? Quis Pythagoram, Platonem, Democri-
 tum, Anaxagoram non audiuit acquirendæ doctrinæ
 gratia totum penè terrarum orbem peragrassè? Quis
 Solonis perpetuam in discendo diligentiam? Euclidis
 audentem animum? Chrysippi labores? Carneadis in-
 dustriam

industriam non vel legit, vel audiuit? Quis Cleanthem
 & Xenocratem nescit, hebetes & tardissimo ingenio
 viros, tamen infinitis propè laboribus effecisse, ut inter
 clarissimos sui temporis Philosophos haberentur? Quid
 de Catone Censorio dicā? qui extrema senectute Grae-
 cas ediscere literas voluit, imitatus Socratem illum A-
 theniensem, quem tradunt admodum senem fidib. dis-
 cere voluisse. Satius esse prae dicantem, quamuis inge-
 nuam artem serò, quam nunquam percipere. Sed me-
 hercule mihi tempus deficiet, si minimam eorum par-
 tem recensere velim, quorum in scientijs percipiendis
 ac memoria prodendis immensus labor atq; industria
 celebratur. Quorum hominum vestigia qui non omni
 studio sequuntur, nullo modo fieri potest, ut ad amplif-
 simos dignitatis gradus perueniant. Quare vobis, egre-
 gij Iuvenes, haec exempla frequenter oculis obuersen-
 tur, atq; ipsa vos Doctrina suis illecebris trahat ad ve-
 rum decus, quae quasi ex alto loco iucundissima suavis-
 simaq; voce ad sese inuitans atq; alliciens, ita procla-
 mat: O quicumq; magno atq; excelsò animo estis, quos
 illa prae potens & gloriosa felicitatis via delectat, qui
 omni laude praestare atq; excellere pulcherrimum esse
 iudicatis, huc ad me toto animo, remis velisq; contem-
 dite, huc vestrae mentis aciem dirigite, huc omni cura
 studioq; properate! Vobis enim ego, quicquid in vita
 laudabile atq; expetendum est, condonabo, rerum om-
 nium intelligentiam, dicendi vim atque facultatem,
 agendarum rerum prudentiam, opes, amicitias, digni-
 tates, gloriam immortalitatem. Vestrum ego animum,
 qua nulla pars hominis praestantior est, veris illis ac pre-

Cic. de Se-
neca.

ciosis bonis exornabo, temperantia, pietate, iusticia,
 fortitudine, modestia, virtutum omnium cumulo, ve-
 rum denique omnium honestissimarum amore. Hac-
 enim sola certa animi atque inuiolata sunt ornamenta.
 Ego vobis eximia veterum exempla, qui me duce se-
 per astra volarunt, inuitanda proponam, vobis antiqua-
 rum non tantum res egregie gestas & admirabiles ac-
 tiones, sed etiam orationes atque verba declarabo. Ni-
 hil omnino, si me sequi volueritis, vel eorum, quae profici-
 illis temporibus acciderunt, vel quae facienda sunt hoc
 tempore, vel quae in posterum prospicienda, vos fugiet.
 Atque (vt breuiter dicam) quaecumque in diuinarum atque
 humanarum rerum cognitione posita sunt, ea vos ego
 breui tempore condocefaciam. Quod si quis vestrum
 in presentia pauper aut ignobilis est, eum ego non ita
 multo post non solum diuitem & illustrem, sed etiam
 admirabilem & penè diuinum efficiam. Nam, mihi
 credite, Iuuenes, si vobis ego lumina mea praeulerò,
 nemo sibi querendum existimabit, quam alto loco,
 aut quam illustri genere nati sitis. Sed omnes certa-
 tim vos honorabunt, laudibus ad caelum ferent, &
 inter optimos atque clarissimos viros enumerabunt:
 quin etiam ij, qui diuitijs & nobilitate praecellunt, &
 vos magnopere suspicient, & secum habere quam se-
 quentissime concupiscent. Non vobis diuitiae, non pre-
 ciosa vestes, non argenti, non auri copia deerit. In pa-
 tria vestra Magistratus, Imperia, Praefecturae facile
 consequimini. Si quando peregrinari, nationesque ex-
 teras adire volueritis, talia vobis insignia circumpo-
 nam, vt non obscuro aut incogniti, sed apud omnes et-

iam infimi generis homines notissimi esse videamini. Nam quicumq; vos aspiciet, statim eum, qui proximus erit, cubito commouens, digito vos commonstrabit, & de vnoquoq; vestrum dicet: Hic est ille. Quod si quid aut inter amicos, aut in ciuitate, graue magniq; momenti forte contigerit, vos solos omnes intuebuntur, ad vos tanquam ad Oracula quaedam confugient: & si quid in concione forte dixeritis, ab ore vestro pendent admirata multitudo, cum attentione vestram orationem audiet, vosq; prorsus felices ac beatos, quod tantum dicendo valeatis, existimabit. Quanti vero illud aestimandum est, quod etiam ego sola prestare facile possim, vt cum ab hac vita migraueritis, aeo semperiterno beati persuamini, neq; tamen vestri memoriam vnquam delebit obliuio, sed per hominum ora perpetuo volitet, & nunquam vos inter eruditos versari, & cum optimis viris colloqui desinatis? Videtisne Demosthenem, illum cultroru fabri filiu, quantum ego tamen oratore effecerim? Videtis Aeschinem a Tympanistrina natum, quem tamen Rex Philippus propter me coluit? Videtis Socratem statuarij filium, qui me duce sapientissimus omnium, vel Apollinis iudicio, factus est? Quid Euripidem olitorem? quid Homerum, spurium, caecum mendicum, & obscurissimo loco natum, commemorem? Quis M. Tullium Ciceronem nouum hominem, a paruis inityis ad summum imperium & consularem dignitatem euexit? An non ego? Quis Virgilium figuli filium, & Horatium libertinum Meccenati primo, deinde etiam Augusto Casari tantopere commendauit? An non ego? Quis Nicolaum Quintum,

humilimo loco natum, & terra (quod aiunt) filium
 quis Innocentium Octauum, mercenarium hominem
 quis Pium Secundum, ostiatim primò cibum emendi-
 cantem, ad Pontificatum maximum proeueit? An non
 ego? Et quisquam adhuc erit, qui dubitet me rebus om-
 nibus antepone, de me noctes & dies cogitare, me-
 curam nunquam intermittere, propter me labores, vi-
 gilias, pericula, detrimenta, rei familiaris iacturam,
 sitim, inediam, sudores, frigora constanter tolerare.
 cum apertissimè videat, eam esse vim ac potestatem
 meam, vt ex abiectissima cōditione, hominem ad eam
 amplitudinem atque excellentiam extollam, vt, tan-
 quam immortalis quidam Deus, inter homines versari
 videatur. Hæc, atq; huiusmodi plurima verba, Doctrinam
 ipsam vobiscum assiduè facere, Iuuenes optime,
 cogitate, neque tam humaniter, tamq; liberaliter in
 sese vos inuitantem despiciat: sed constanti atq; alacri
 animo per eam, quam paulò antè monstrauimus, vir-
 tutis viam omni cura, studio, labore, diligentia prope-
 rate, quò citius his tam amplis, tã diuinis, tam immor-
 talibus doctrine muneribus, tandem aliquando
 summa cum letitia atq; voluptati
 perfrui possitis.